

Dne 26. dubna 2006 se uskutečnila na Univerzitě obrany v Brně již sedmá terminologická konference. Konference byla zaměřena na zhodnocení stavu a úrovně standardizace terminologie v podmínkách rezortu obrany. Dovolují si touto cestou poskytnout některé informace, které ovlivňují problematiku standardizace terminologie v našich podmínkách.

Terminologie v posledních letech velmi ovlivňuje dění v ozbrojených silách. Podařilo se dovést do konečné podoby výsledky projektů TERMINOLOGIE I a TERMINOLOGIE II. Výsledky byly poskytnuty na CD účastníkům konference. Pro další zájemce jsou tato CD k dispozici na odboru obranné standardizace.

V minulosti často probíhaly diskuze o tom, která terminologie je ta správná a kdo má pravdu. Dosud je v platnosti 17 názvoslovných norem (NN), což jsou dokumenty, které mají povahu interního normativního aktu (INA). Tyto ale z velké většiny neodráží novou realitu členství České republiky v NATO.

Je snaha výboru pro terminologii, zřízeného podle rozkazu MO číslo 26 z 30. září 2004, přinášet do prostředí rezortu MO aktuální terminologii NATO a tuto udržovat prostřednictvím produktů na **informačním systému standardizace (ISS)**.

Bylo by nošením dříví do lesa opakovat, že problematika terminologie je v rámci NATO standardizována prostřednictvím běžných postupů, jimiž jsou standardizovány ostatní procesy a postupy. Nic není ideální a vždy se najdou problémy, nicméně je ambicí našeho odboru přinášet informace také o této oblasti standardizace a navazovat procesy NATO na procesy a postupy v České republice.

V minulosti bylo v NATO zahájeno budování centrální databáze, která bude přístupná prostřednictvím internetu také všem autorizovaným zájemcům. Tento proces se poněkud zpomalil z objektivních důvodů, nicméně i nadále se v něm pokračuje.

Také v našich podmínkách je hledána cesta zpřístupňování terminologie. Správa doktrín při Ředitelství výcviku a doktrín (ŘeVD) ve Vyškově rozvíjí zatím teoreticky možnost zřízení takové databáze pro operační terminologii. Důležité je vtáhnout do diskuze kolem terminologie skutečné odborníky na jedné straně a zajistit závaznost takové terminologie na druhé straně. Je to výzva, kterou je nutno přijmout a vyrovnat se s ní.

Určitě schází důslednější spolupráce mezi třemi základními komunitami využívání vojenské terminologie.

Na jedné straně jsou to vzdělávací instituce, které se často omezují na léty zaběhlé způsoby výuky, a postupně, avšak pomalu, se orientují na výuku odborné terminologie.

Druhou stranou jsou uživatelé v „poli“, často hození do života se slovní zásobou zdvořilostní terminologie bez konkrétní znalosti standardní odborné terminologie, bez znalosti formalizovaných zpráv a hlášení. Při reálném brífinku jsou pak často bezradní a neví, co se po nich chce.

Třetí stranou v tomto procesu je poměrně ustálená standardizovaná terminologie NATO v obou oficiálních jazycích, která si často velmi obtížně propracovává cestičku do české vojenské terminologie.

Zde se občas vyskytují názory, aby se používala jen anglická terminologie bez překladu, což je asi obtížně zdůvodnitelné, pokud chceme věci vykládat česky mluvícímu posluchači. Tato třetí oblast je také velmi úzce propojena s problematikou doktrinální a předpisové tvorby v rezortu obrany a vypracováním Českých obranných standardů. Nicméně chybí i těsnější vazba mezi všemi třemi komunitami. Nízký zájem ze strany uživatelů – tedy těch, pro které se vše připravuje – je vidět i ze zastoupení na konferenci.

Určitě by se i zde hodilo zavedení zpětnovazebních procesů, které jsou označovány jako „Lessons Learned“. Celá řada lidí se vrací z nejrůznějších misí a akcí, avšak jejich poznatky za terminologii jako by nikoho nezajímaly. Určitě by je bylo možné na takové činnosti zainteresovat či motivovat je k přenášení zkušeností.

Dovolím si malý exkurs do poněkud teoretické oblasti o vztahu terminologie a lingvistiky obecně.

Terminologie je, jak známo součástí aplikované lingvistiky. Terminologií, kterou se v rámci standardizace zabýváme, je **terminologie standardizace**.

Aplikovaná lingvistika je vědní obor, který zahrnuje: specializovanou lexikografii, speciální překládání, technické psaní a specializovanou výuku jazyků.

Všechna tyto čtyři profesionální odvětví aplikované lingvistiky jsou velmi těsně propojena.

Specializované překládání vyžaduje zvládnutí specializované bilingvální nebo multilingvální terminologie.

Technické psaní spočívá ve využívání těchto terminologií v rámci mono-lingválního projevu.

Specializovaná výuka jazyka se zaměřuje na to, aby studenti ovládli tuto terminologii. V neposlední řadě jde o institucionální praxi komparativní terminologie a její frazeologické složky, které jsou využívány v rámci překladatelského prostředí.

Dobrym příkladem jsou zkušenosti kanadského úřadu pro překlady za posledních 30 let.

Nejde tedy jen o vytváření jen tak nějakých „slovníčků“, a jejich distribuce, ty jsou ale často konkrétním výstupem takové činnosti, ale především jde o systémový přístup k této oblasti. Vidíme, že terminologie je jednotícím prvkem všech čtyřech oblastí aplikované lingvistiky.

Oblasti, do kterých jsme zasáhli v rámci standardizace, jsou jednak oblast standardizační terminologie na jedné straně, a jednak stanovení metod postupů standardizace vojenské terminologie v rámci rezortu.

Vyšli jsme především ze zkušeností, které nám byly poskytnuty ze strany NATO. A také jednotlivé státy. Především pomohla Kanada a Francie, každý trochu jinak. Nicméně z toho vycházíme při prosazování jednotné standardizované terminologie. Ta vychází z terminologie NATO.

Vstupem České republiky do NATO se náš stát přistoupením ke **standardizační dohodě STANAG 3680** zavázal využívat obecně řečeno standardizovanou terminologii NATO.

Tato oblast se neustále mění a obohacuje. V minulosti jsme poměrně úspěšně stíhali tuto terminologii NATO v nějaké formě nabízet. Pokud hovořím že MY, myslím tím všechna pracoviště rezortu obrany, která se na této činnosti podílela. A členové výboru pro terminologii především. Za to jim opravdu děkuji.

V silách standardizace je opravdu jen standardizovaná dokumentace NATO. Nedělali jsme si ambice překladů na posuzování jiných než standardizačních dokumentů.

Pravdou je, že dosud jen velmi okrajově do toho u nás vstupovaly ty složky, pro které je toto celkové úsilí organizováno, tj. určitá teoretická základna strategické a operační úrovně.

Doposud tyto složky vystupovaly v pozici oponentů či, jinak řečeno, říkáním, že tudy ne, ale chybí rozhodné slovo jak ano. Přitom názvoslovné normy právě z těchto oblastí si zasluhují pečlivou údržbu.

Nyní se zmíním o některých konkrétních novinkách v oblast rozvoje standardizace terminologie.

V současnosti je před dokončením v NATO spojenecká publikace AAP-42, která by měla sjednocovat problematiku jednotného standardizovaného označování normativních dokumentů NATO.

Dosud v této oblasti panuje značné rozvolnění mezi jednotlivými organizačními strukturami NATO, obecně označovanými jako „Tasking Authorities“. Do našeho prostředí jsme použili překlad „odborné orgány“, což vyjadřuje obsah pojmu, kterým je původní orgán v oblasti standardizace nadán.

Krátce se zmíním k průběhu celé 7. terminologické konference. Jednání zahájil ředitel Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti (Úř OSK SOJ) Ing. Ladislav Minarčík.

Organizačně byla konference zajišťována prostřednictvím ředitele Ústavu pro strategická studia při UO v Brně.

Celkově zúčastnilo 57 účastníků, což je přibližně stejný počet jako v loňském roce.

Cílem letošní konference bylo zhodnotit dosavadní stav v oblasti standardizace terminologie a hledat cestu dalšího zkvalitňování tohoto procesu. Účastníky konference tvořili jednak členové výboru pro terminologii a dále všichni zájemci, kteří mají zájem sledovat nejaktuálnější otázky v oblasti standardizace terminologie.

Přednesené příspěvky shrnuly dosažený stav a ukázaly na hlavní problémy v oblasti terminologie.

Ředitel odboru obranné standardizace Úř OSK SOJ věnoval svůj příspěvek důležitosti terminologie v procesu dorozumívání a zakotvení terminologie do dokumentů charakteru interního normativního aktu, nejlépe názvoslovných norem.

Dále stručně zhodnotil realizované projekty TERMINOLOGIE I a II a výstupy z těchto projektů ve formátu CD. Vyzval účastníky k omezení nejrůznějších slovníčků, které stejně nikdo nezná než jejich tvůrce a spíše věnovat úsilí jednotnému názvosloví oficiálními dokumenty. Zejména ale zdůraznil nutnost provázanosti těchto dokumentů.

Dále zdůraznil ustanovení předpisu Vševojsk-15-1, čl. 76, a to, že:

„K povinností součástí MO (GŠ AČR) patří dbát na stanovení odborného názvosloví svěřeného úseku odborné činnosti včetně normalizace odborných zkratk a značek, jakožto zekonomizovaných názvů.“

Na závěr ředitel OOS vytyčil oblasti ke zlepšení:

- ❑ pokračovat v revizi a aktualizaci názvoslovných norem rezortu MO,
- ❑ české obranné standardy (ČOS) využít pro technickou terminologii, která není v ČSN (české technické normy),
- ❑ databáze jednotné terminologie,
- ❑ omezit tvorbu různých „slovníků“ a „slovníčků“, které nemají místo v soustavě.

Jedním z hlavních problémů je nízká úroveň provázání výuky s realitou s níž se absolventi střetnou v odborné praxi. Jedná se zejména o znalost odborné terminologie a především o správné používání standardizovaných pojmů.

Byly ukázány nové možnosti vzdělávání v oblasti jazykové přípravy prostřednictvím internetu přímo se zahraničními lektory. Tento způsob výuky již probíhá a vedle základních znalostí je možné procvičovat i odbornou terminologii.

Bylo konstatováno, že došlo k redukci platných názvoslovných norem (NN), nicméně přetrvává nedostatek pevnějšího závazného zakotvení terminologie v rezortu obrany.

Tři základní NN byly prozatím nahrazeny **Vojenským výkladovým slovníkem vybraných operačních pojmů**, který byl vydán v roce 2004 Správou doktrín ŘeVD Vyškov. Ten je schválen náčelníkem generálního štábu a má vyšší oporu. Jedná se však z převážné většiny o výpis ze stávajících francouzsko-česko-anglických sborníků a spojenecké publikace AAP-6. Navíc nereaguje na probíhající změny ve spojenecké publikaci AAP-6. Je tedy jen dílčím výpisem ze stávajících dokumentů.

Byly předneseny i další příspěvky, které jsou předmětem samostatných článků. Konference přinesla zajímavé postřehy i vznesla otázky, které nebylo možno vyřešit namíste.

Na závěr ředitel Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti (Úř OSK SOJ) poděkoval účastníkům za aktivitu při jednání a vyjádřil názor, že terminologie i nadále bude sehrávat důležitou úlohu ve standardizaci. Bez jednotného chápání problematiky je obtížné se v rámci NATO dohodnout na zásadních otázkách. A zde je jednotná terminologie nenahraditelná.

Shrnutí

Konference ukázala, že se v dané oblasti dosáhlo velkého pokroku a každým rokem je vidět zlepšení. Vzrůstají požadavky na znalost odborné terminologie. Nízká úroveň dosavadní propojenosti potřeb uživatelů s tvůrci nástrojů a vzdělávacími prvky je skutečnost, která je dána postupným vývojem celé oblasti. Při výuce všeobecného jazyka nebylo potřeba těsného spojení. Postupný převod odpovědnosti na Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově vytvoří podmínky pro lepší součinnost. Tvorba, použití a odborná příprava tak budou probíhat pod jednou střechou.

V rámci konference bylo publikováno CD s výstupem v minulosti realizovaných projektů obranného výzkumu. Jedná se o anglicko-český slovník vojenské terminologie (projekt TERMINOLOGIE I) a o francouzsko-česko-anglický sborník pojmů a definic (projekt TERMINOLOGIE II), vytvořený na bázi mezinárodní spolupráce s Francií. Na tomto CD jsou uvedeny soubory ve formátu PDF (tiskové verze), které jsou každému uživateli snadno přístupné. Navíc jsou na CD uvedeny verze slovníků v programovém prostředí MULTITERM iX. Program je k dispozici na více pracovištích MO a jsou do něj převáděny veškeré dostupné slovníky v rezortu obrany.

